

ÅRBOG

1962

Gallionsfigur fra Grønlandske Handels bark „Nordlyset“ (1852), forestillende nordlyset. – Handels- og Søfartsmuseet.

Figurehead from the bark “Nordlyset”, 1852, of the Greenland Trade Department.

ÅRBOG

1962

Udgivet af

SELSKABET „HANDELS- OG SØFARTS-
MUSEETS VENNER“

HANDELS- OG
SØFARTSMUSEET PÅ KRONBORG
HELSINGØR

HANDELS- OG SØFARTSMUSEETS ÅRBOG

1962 (bind 21 i rækken af museets årbøger)

er sat med Intertype Baskerville og trykt i Vald. Pedersens Bogtrykkeri, København. Klicheerne er udført hos Ebbe Christoffersen & Co., København. Papiret er illustrationstryk fra Viggo Borch. Det fotografiske arbejde for Handels- og Søfartsmuseet er udført af H. Hauch, Helsingør. De engelske oversættelser er foretaget af fru Maureen Neiiendam, København. Kortskitserne er tegnet af stud. techn. Bent Henningsen, Helsingør.

Redigeret af KNUD KLEM og HENNING HENNINGSEN

Årbogens forfattere er alene ansvarlige for deres bidrag. Aftryk i referat af årbogens indhold er tilladt, når årbogen angives som kilde og et eksemplar af aftrykket indsendes til Handels- og Søfartsmuseet.

Ved aftryk i større omfang må forfatterens samtykke indhentes gennem redaktionen.

MUSEETS PROTEKTOR

Hans kongelige Højhed prins Axel

MUSEETS KOMITE

Afdelingschef, cand. jur. J. WORM*, R¹., formand

Direktør J. A. KØRBING*, K¹., DM., næstformand

Skibsreder O. AMSINCK, R¹.

Grosserer, konsul ERIK ANDERSEN*, R., DM.

Professor, dr. phil. JOHS. BRØNSTED*, K¹., DM.

Professor, dr. phil. AKSEL E. CHRISTENSEN

Direktør, dr. techn. H. P. CHRISTENSEN, K¹., DM.

Orlogskaptajn P. HOLCK, R., DM.

Kontorchef, cand. jur. H. E. HOLTEN, R¹.

Skibsreder E. B. KROMANN, R.

Skibsreder MÆRSK MCKINNEY MØLLER, R.

Direktør, cand. jur. K. H. OLDENDOW, K., DM.

Kaptajn J. KASTRUP OLSEN, R., DM.

Borgmester SIGURD SCHYTZ*

Grosserer, generalkonsul VICTOR B. STRAND, R¹.

Komiteens sekretær: Fuldmægtig i Handelsministeriet E. ASSENS

De med * betegnede er tillige medlemmer af forretningsudvalget.

Personale:

Museets leder: Museumsdirektør, cand. mag. KNUD KLEM

Museumsinspektør: dr. phil. HENNING HENNINGSEN

Museumsassistent: SVEND JØRGENSEN

Sekretær: Fru JOHNNA HENDRIKSEN

Kustoder: H. ECKHAUSEN og K. A. MORTENSEN

Konservator: CHR. NIELSEN

INDHOLDSFORTEGNELSE

Museets komité og personale	5
Museets beretning for regnskabsåret 1961-62	9
Museets driftsregnskab 1961-62	22
Carl V. Sølvér, skibsfører : Napoleon Bonapartes sørejser	25
Georg Nørregård, dr. phil. : Storm over Kap	85
Gerh. Timmermann, museumsinspekt., skibsbygningsingeniør : Skibskonstruktionstegningen gennem tiderne	129
Henning Henningsen, museumsinspektør, dr. phil. : Nummer- flag og prajning	150
Billeder fra Handels- og Søfartsmuseet med tilhørende tekster	169
Beretning fra selskabet „Handels- og Søfartsmuseets Venner“ 1961	178
Selskabets driftsregnskab for 1961	186
Selskabets bestyrelse og medlemmer	189
Museets bytteforbindelser	199

HANDELS- OG SØFARTSMUSEET PÅ KRONBORG

BERETNING

for

REGNSKABSÅRET 1961-62

EN af årets interessanteste nyerhvervelser er en såkaldt „fiskebens-æske“, med sider af udskåret hvalbarde og bund og låg af egetræ. Æsken er 18,5 cm høj og 34 cm i diameter. Låget er smykket med smukke karvesnitsudskæringer og er betegnet med årstallet 1655 og navnet Kiersten Pedersdatter. Æsken stammer fra den slesvigske ø Føhr og er et morsomt og stateligt minde fra øens storhedstid som hvalfangerø. Uden tvivl er æsken udskåret ombord på en hvalfanger og bestemt som gave til en kær veninde, sandsynligvis en kæretestegave. Sådanne æsker er meget sjældne; en lignende findes i Städtisches Museum, Flensborg, skåret 1661 af den senere velkendte hvalfangerkommandør Jacob Floor fra Føhr (1633-72). Det er ikke udelukket, at museets æske er lavet af samme i yngre alder. Med en engelsk betegnelse kaldes genstande, der fremstilledes af hvalben i frivagten ombord på hvalfangerne, for „scrimshaw“. – Museet har erhvervet et andet stykke „scrimshaw“-arbejde fra Føhr, nemlig et udskåret benredskab med pileformet spids. Museet har tidligere ikke ejet prøver på den slags genstande fra hvalfangsttiden; navnlig må æsken i betragtning af sin alder og sjældenhed siges at være af stor interesse.

Af modeller er der efter museets bestilling bygget følgende, begge i skala 1:48: en fiskejagt samt en fiskehukkert „Rødefiord“, begge tegnet af fabrikmester Henrik Gerner i 1770'erne og bygget til det Kgl. Islandske, Færøske og Finmarkske Handelskompagni. De var beregnet til storfiskeri i Nordlige Atlanterhav. Originaltegningerne hører til den tidligere omtalte store samling uregistrerede konstruktions-

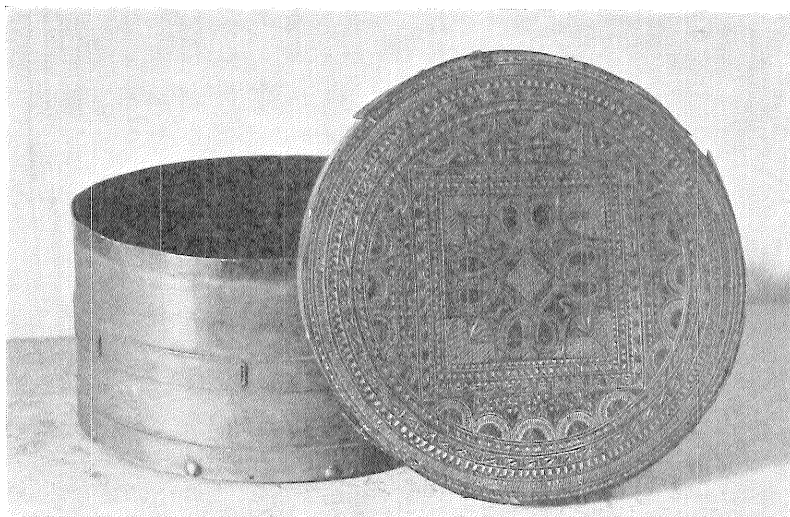
tegninger på Rigsarkivet, og modellerne er bygget af ingeniør Tage Blum, København, og toldkontrollør A. Nissen, Varde. Den første er foræret af selskabet Handels- og Søfartsmuseets Venner, den sidste af Tuborgfondet. – Det er museets hensigt i de kommende år at lade bygge en række modeller efter disse fremragende tegninger fra 1700'erne; i arbejde er en model af grønlandsfareren, snaubriggen „Ominak“, ved museets konservator Christian Nielsen. Konservatoren har i 1961 fuldenendt en model i skala 1 : 48 af barken „Nordlyset“, som blev bygget 1852 på J. H. Løves værft i Helsingør og tjente den Kgl. Grønlandske handel gennem 73 år, og i den tid foretog 111 rejser til Grønland. Museet ejer i forvejen barkens gallionsfigur. De tegninger til „Nordlyset“, som museet havde, er suppleret ved opmålinger foretaget 1928 af arkitekt J. Friis-Pedersen, København, og venligt stillet til rådighed for os. Når museet har koncentreret sig om modeller fra den nordlige skibsfart, skyldes dette et ønske om at udvide og nyopstille den grønlandske afdeling og supplere den allerede forhåndenværende samling af grønlandsfarere.

Endvidere er modtaget en husflidsmodel af 4-m bark „Skjold“ (testamentarisk gave fra frk. Bertha Marie Andresen), en skilderi-model af fuldskibet „Anna“ (testamentarisk gave fra lektor P. A. Lindhard) og en lignende af et fuldskib med svensk unionsflag (gave fra Helge Ståhle, København).

På det Østasiatiske Kompagnis bekostning er en tidligere af kompagniet skænket model af M/S „Amerika“, bygget 1930, blevet ommalet og restaureret.

Af skibsbilleder er erhvervet ved køb eller gave følgende :

Farvelagt tegning af ubk. : Briggen „Den hvide Bjørn“, der besejlede Grønland fra 1800, indtil den 1807 blev kapret af englænderne på hjemrejsen fra Umanak på højde med Skagen; en tegning i tusch og sepia af kapt. P. A. Seidelin, 1832, forestillende en engelsk (?) orlogsfregat lænsende for vinden (gave fra bibliotekar Hakon Lund, København); en gouache af P. Foss, 1866 : bark „Mary“ af København (grosserer Joseph Knight), bygget i Kiel 1847, forlist 1869 (test. gave fra frk. Bertha Marie Andresen); et maleri af Carl Baagøe 1863 :

„Fiskebensæske“, fremstillet af hvalbarde og eg 1655 ombord på en hvalfanger af en sømand fra den slesvigske ø Føhr som gave til sin elskede, hvis navn på låget angives som Kiersten Pedersdatter. I trælåget smukke udskæringer i karvesnit. – Handels- og Søfartsmuseet.

Whalebone box from 1655, a piece of scrimshaw made on board a whaler by a sailor from the island of Føhr (South Schleswig) for his sweetheart Kiersten Pedersdatter.

krydstoldskonnerten „Argus“ (I) med flere sejlskibe til ankers i Odense fjord; et maleri, vist fra 1870'erne, af den danskfødte Laurits Holst (1848–1934), forestillende et hjulskib i høj sø, efter sigende et af rute-skibene mellem København og Jylland. Denne udmærkede marine-maler, der levede sin meste tid i England og Amerika, og som blev russisk hofmarinemaler, har tidligere ikke været repræsenteret i museet. Fremdeles et maleri af A. Lind 1883: fuldskib „St. Albans“ af Helsingør, kapt. J. P. G. Lindhard, bygget 1856 i Portsmouth og indkøbt 1872 af I. S. Pontoppidan; forlist 1888 (test. gave fra kaptajnens søn, lektor P. A. Lindhard, Birkerød); en kultegning af Joh. Loch 1909: bjergningsdampskibet „Frederikshavn“ af København (Em. Z. Svitzer), bugserende en havareret brig på højde med Skagens rev fyrs-kib (gave fra tømrer Carl P. Jensen, København); et maleri (usig-

neret): grønlandsfareren, barken „Nordlyset“ under bugsering på Københavns yderred (gave fra direktør K. Oldendow, København). – Fra den danskfødte kunstner Axel Lind, Lidingö, Sverige, er som gave modtaget et af hans malerier, en bølgestudie kaldet „Atlantmarin“.

Af konstruktionstegninger er indkøbt en værdifuld samling, hidrørende fra den tidligere chef for Orlogsværftets konstruktionskontor, Carl Chr. Kildentoft (død 1883), bl. a. til H/S „Ophelia“ af Helsingør, bygget 1847 i England til Det helsingørske Dampskibsinteressentskab, og skonnerter „Maagen“ af København, bygget 1852 i København, samt til en række ældre barker, skonnerter og dampskibe. Til samlingen slutter sig et manuskript af Kildentoft: „Anviisning til Handelsskibes Construction“, formentlig benyttet på Holmens skibsbyggeriskole. Som gave fra arkitekt Mogens Brahde, Holte, er modtaget et eksemplar af „Hoved Efterretninger for Eege Skibs Tømmer Leverancer til Det Kongelige Danske Wærft udgivet af Admiralitets og Commissariats Collegium i Kiøbenhavn“, med stik af forskellige arter naturvokset træ, samt med forskellige tabeller til udmåling af træets kubikindhold. Bogen er udgivet i begyndelsen af forrige århundrede og menes at være udarbejdet af ekvipagemester på Gammelholm A. H. Stibolt (død 1821). Fra A/S Varelageret, Helsingør, er gennem sejmagermester P. R. Borch modtaget en sejmagerbænk fra N. J. Petersens sejlmagerværksted i Helsingør, komplet med diverse sejlmagerredskaber. Tidligere har museet fået en protokol fra samme værksted med tegninger, mål, priser osv. af sejl syet til forskellige skibe i dette århundredes begyndelse. Et manuskript fra ca. 1850 om diverse skibsbygningstekniske emner er modtaget fra overlærer Knud Schwanner, Odense, gennem museets tidligere formand, professor C. W. Prohaska.

Den ostindiske afdeling er blevet beriget med en smuk punchebowl fra det „classenske stel“ (1774), indkøbt som gave fra Handels- og Søfartsmuseets Venner. Museet har i forvejen nogle tallerkner og et fad af dette berømte og af samlere højt vurderede stel, som blev fremstillet i Kina efter tegninger af P. Cramer og foræret generalkrigs-

kommissær J. Fr. Classen, grundlæggeren af kanonstøberiet i Frederiksværk, til tak fordi han gav gitteret omkring Frederik V's smukke rytterstatue på Amalienborg slotsplads. Indskriften lyder : „Til Erindring af Det Danske Asiatiske Compagni den XXI October MDCCLXXIV“. Endvidere er indkøbt en dyb tallerken i „ostindisk“ (kinesisk) porcelæn, med dekoration af våben og monogram CS i sepia og guld. Den er udført i Kina til kaptajnløjtnant Christian Soelberg (1731-85). Begge disse smukke stykker er fortrinlige eksempler på det kinesiske bestillingsporcellæn, „chine de commande“, som i vor tid studeres med så stor interesse af kunsthistorikerne verden over. Museet ejer i forvejen nogle stykker bestillingsporcellæn og håber i en kommende årbog at kunne publicere disse.

Søkortafdelingen har modtaget et par værdifulde forøgelser, først og fremmest som gave fra Venneselskabet et meget sjældent søatlas, John Norris: „A Compleat Set of Charts, Containing the North Sea, Cattedgat and Baltick“ (London 1723). På 20 store kort vises de nordiske farvande, tildels efter originalopmålinger under den engelske flådes operationer og langvarige stationering i disse farvande i årene 1709 og fremefter under forfatterens kommando. Kortene er langt nøjagtigere end de på den tid brugte søkort af hollandsk oprindelse. Som bekendt fandtes danske søkort ikke dengang i handelen, idet sådanne af sømilitære grunde holdtes strengt hemmelige. Søkortdirektør Jens Sørensens gennem en længere årrække foretagne systematiske opmålinger var ganske vist langt bedre end Norris's søkort, men de lå godt vogtet i Admiralitetets arkiver og er først i vor tid blevet kendt af offentligheden.

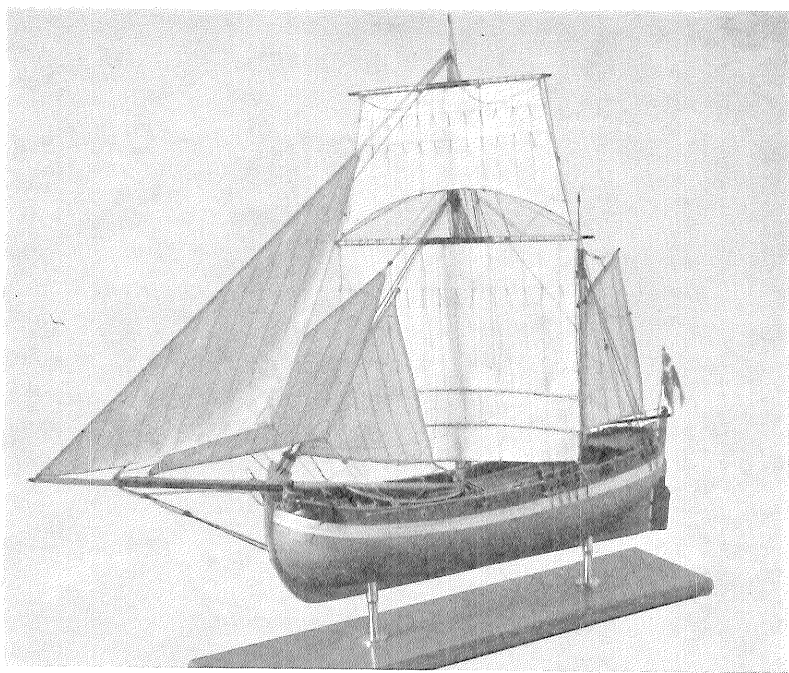
Den førende tyske søkartografihistoriker, dr. A. W. Lang, Juist, har foræret museet et på eget initiativ fremstillet facsimiletryk i fuld størrelse af det ældste kendte søkort over de nordiske farvande, nederlænderen Cornelis Anthonisz's „Caerte van Oostlant“, som han behandlede i sin interessante afhandling om de ældste trykte fremstillinger af de danske kyster i årbog 1955, 54 ff. Anthonisz's kort, som stammer fra 1543, kendes nu kun i ét eksemplar af 2. udgaven 1560 (i biblioteket i Wolfenbüttel), og efter dette er nytrykket fremstillet. Det er

meget stateligt af format (88 × 124 cm), er skåret i træ og sammentrykt af ni store blokke; det er et paskort med angivelse af kompasstreger, men har breddeangivelser. Det maleriske kort er et vidnesbyrd om hollændernes store interesse i farten rundt om Skagen og gennem de danske farvande til Østersøen og også om den dygtighed og erfaring, der var samlet i denne det kommende århundredes førende søfartsnation. – Fra dr. Lang er ligeledes modtaget et facsimiletryk af Mathurin Guitets kobberstukne kort over Helgolandsbugten og den østfri-siske kyst 1708–10. Et par søkort over indløbene til Saigon og Bangkok efter franske og engelske opmålinger er modtaget som gave fra civilingeniør C. B. Nielsen, København.

Ved køb er erhvervet en meget fint udført langkikkert med stativ og med flere udskiftelige okularer, fabrikeret af G. Dollond, London, og ifølge indskrift givet af det engelske Admiralitet til amtmand Pløyen på Færøerne som tak for hans „humane reception & protection“ af de overlevende fra briggen „Marwood“ af Liverpool, som forliste ud for Viderø (Færøerne) 24. jan. 1847. – Forøvrigt gav den britiske regering samtidig et kostbart altersæt i sølv til Viderø kirke som tak for befolkningens kærlige og gæstfri behandling af de skibbrudne.

Til afdelingen livet ombord er modtaget en af de morsomme spadserestokke, som sømændene fremstillede af rygraden af en fanget haj; den er lavet og foræret af kontorchef, kaptajn Kaj Lund, Handelsflådens Velfærdsråd. Endvidere en skibskiste af en ganske enkel type, uden dekoration (gave fra pens. skibsfører H. Barfoed, Trørød).

Af portrætter er modtaget usignede oliemalerier af en ukendt kunstner, forestillende grosserer i Helsingør William Brown (1799–1844) og hans engelskfødte hustru Nelly, f. Burd (1803–1846), samt hans svoger og kompagnon Robert Burd. Firmaet Brown og Burd var et af de talrige skibsklareringsfirmaer i sundtoldbyen i dens internationale, gyldne periode (test. gave fra konsulinde H. Tidemand, Libau, Letland, gennem redaktør, programsekretær Michael Schrøder, Vedbæk). Endvidere malerier (sign. P. K.) af skibsreder I. S. Pontopidan, Helsingør (1819–74) og hustru, som tidligere havde været

Model af fiskehukkerten „Rødefiord“, tilhørende det Kgl. Islandske, Færøske og Finmarkske Handelskompagni og bygget i 1770'erne til storfiskeri omkring Island. Modellen, i skala 1 : 48, er bygget af toldkontrollør A. Nissen, Varde, og er en gave fra Tuborgfondet til Handels- og Søfartsmuseet.

Model (scale 1 : 48) of the fishing hooker „Rødefiord“, built about 1770–80 for the Royal Iceland, Faroe and Finmark Trade Company.

gift med købmand Lindhard i Helsingør. Pontoppidan var Danmarks sidste store sejskibsreder (test. gave fra lektor P. A. Lindhard).

Fra lektor Lindhard er endvidere som test. gave modtaget en stor samling stik, litografier og træsnit – ialt omkr. 150 numre – med motiver fra Helsingør og Kronborg. Museet har ved denne værdifulde gave fået lejlighed til at supplere sin i forvejen ret fyldige samling af Helsingør-topografica. Fra samme er desuden givet et maleri af C. R. S. Berthelsen, 1870, forestillende Kronborg set fra Grønnehavn.

Af andre nyere hændelser kan nævnes en farvelagt tegning af ukb. : Hvalfangst i Sundet ud for Priors havn 1873 (gave fra direktør K.

Oldendow) ; fotografier og litteratur fra „Fox“-ekspeditionen 1860–61 (test. gave fra ritmester Knud Zeilau, Vejle) ; en søkikkert som har tilhørt føreren af det nævnte fuldskip „St. Albans“ af Helsingør, kapt. J. P. G. Lindhard, samt et par af kaptajnens regnskabsbøger fra tidsrummet 1869–86, da han førte flere af I. S. Pontoppidans berømte sejlskibe, således skonnertbriggen „J. P. Lundwall“ og barken „Marienlyst“ (test. gave fra lektor Lindhard). Farveriejer Hans Henningsen, Nyborg, har skænket en mukkert og en isøkse, som har været benyttet ved den nu nedlagte isbådstransport over Storebælt. Fhv. bådebygmester C. F. Hansen, Helsingør, har foræret museet et maskinskrevet manuskript, forsynet med tegninger og fotografier og indeholdende hans erindringer tilligemed praktiske oplysninger om ældre tiders bådebyggeri. Fra overbetjent Svend Jørgensen, Kvistgaard, er modtaget en samling fotos fra kryolitbruddene i Ivigtut på Grønland omkr. 1900. Andre gaver, væsentlig arkivalier, er modtaget fra : skoleinspektør Erik Danielsen, København ; malermester Poul Fredholm, Tåsinge Skipperhjem og Folkemindesamling ; Fyrdirektoratet ; pastor H. Eilschou-Holm, København ; museumsinspektør Henning Henningsen, Kronborg ; Mariner's Museum, Newport News (Virg.), U.S.A. ; fru Kirstine Nielsen, Ejsing ; sekretær E. Aage Rasmussen, København, og kontorchef P. v. Spreckelsen, Randers.

Til fotosamlingen er indgået gaver fra : maskinmester Erik Fencker, København ; maskinmester Geo Frandsen, København ; kanallods Hans Fries, Brunsbüttelkoog ; Glasgow Art Gallery and Museums ; forfatteren Mogens Lebech, Vanløse ; Francis B. Lothrop, Boston ; kontorchef Kaj Lund, København ; direktør Otto Malling, København ; ingeniør Ivar Pagh-Birk, Casablanca ; arkitekt fru Anna-Lisa Stigell, Åbo ; mægler Jørgen Svarer, Ærøskøbing ; Theodor Tedsen, Flensborg ; modellerer E. Werge, København, og dr. phil. Hilmar Ødum, Lyngby.

Boggaver er modtaget fra : lektor Jørgen Barfod, Lyngby ; dr. P. Beckmann, Rostock ; skibskonstruktør Otto Benzon, København ; Burmeister & Wain A/S, København ; fru Ellen Cramer, Espergærde ; Fiskenetfabrikken „Danmark“, Helsingør ; Dansk Esso A/S, Køben-

havn; tegner Ole Gottliebsen, Tårbæk; Rederi-A.B. Göteborg-Frederikshavn-Linjen; Helsingør Sundtrafik; museumsinspektør Henning Henningsen, Kronborg; overassistent A. O. Herløw, Valby; A/S Hjejlen, Silkeborg; Hvalfangernes assuranceforening, Sandefjord; fhv. skibsfører F. Iversen, København; Det kongelige Bibliotek, København; professor dr. Bruno Kress, Greifswald; adjunkt Tage Kaarsted, Århus; kontorchef Kaj Lund, København; Morgenstern-Museum, Bremerhaven; H. T. Møller, København; komm.-kapt. T. K. Olafsen, Marinemuseet, Horten; direktør K. Oldendow, Kastrup; overinspektør Holger Rasmussen, Dansk Folkemuseum; Rigsarkivet, København; etnologen Wolfgang Rudolph, Sassnitz; kapt. H. C. Røder, København; orlogskaptajn Rolf Scheen, Oslo; Smithsonian Institution, Washington; Viggo Sonne, Rønne; Statens sjöhistoriska museum, Stockholm; museumsinspektør Poul Strømstad, København; Theodor Tedsen, Flensborg; Trelleborgs Ångfartygs A.B.; etnologen Knut Weibust, Bromma; Vejle Handelsstandsforening; direktør H. Westergaard, København, og fylkesarkivar O. A. Aalholm, Arendal. Endvidere har museet gennem sine bytteforbindelser med en lang række inden- og udenlandske museer, institutioner og selskaber modtaget disses publikationer i bytte mod dets årbog. En liste over disse findes i årbogen bag medlemsfortegnelsen. Museets årbog har med årene opnået en smuk position blandt lignende publikationer og bidrager til museets anseelse inden for den inden- og udenlandske søhistoriske forskning. Som en konsekvens af dette gik redaktionen for et par år siden over til at bringe resumeer af artikler og billedtekster på et af hovedsprogene, hvad der har vakt glæde blandt udenlandske læsere, som på grund af sprogvanskeligheder ikke havde mulighed for at få fuldt udbytte af årbogens artikler.

Det er museet en kær pligt at rette en tak til alle givere, som har beriget museet og dets samlinger i årets løb. Endvidere takker museet de personer og institutioner, som på anden måde har vist det velvilje og ydet det hjælp, herunder ikke mindst de firmaer, selskaber, personer og fonds, som har understøttet museet med pengegaver til dets drift eller til specielle opgaver. En specifikation over de som gaver

indkomne beløb er givet i omstående regnskab. For museets arbejde har det været af stor værdi og til stor opmuntring. En ligeså oprigtig tak rettes til de firmaer, der har ydet tilskud til årbogen eller tegnet annoncer i den, således at den har kunnet fremstå som en smuk og værdig publikation.

Det kan her tilføjes, at museet i lighed med en række andre lignende institutioner ved velvilje fra Finansministeriets Skattedepartement er blevet godkendt som berettiget til at modtage gaver med den virkning, at givne kan fratrække disse ved opgørelsen af deres skattepligtige indkomst inden for de i lovbestemmelsen fastsatte grænser.

Museet har efter opfordring fra Udenrigsministeriet haft en repræsentativ udstilling i Musée des Salorges i Nantes, Frankrig, i marts-april 1961. I august 1961 deltog det i udstillingen „Sjöfart 61“ i Helsingborg. – I museets første rum har der været indrettet en lille særudstilling over indkomne gaver og genstande fra de senere år.

Fra museets bibliotek er som sædvanlig udlånt søhistorisk litteratur gennem Statens Bibliotekstilsyn eller direkte til museet bekendte lånere. Museet har stået i kollegial forbindelse med tilsvarende institutioner i Norden og det øvrige udland og har i stadigt stigende omfang besvaret forespørgsler fra videnskabsmænd og institutioner, vedrørende søhistoriske emner, og har hjulpet med levering af billed- og andet materiale til videnskabelige formål, til tidsskrifter og bøger.

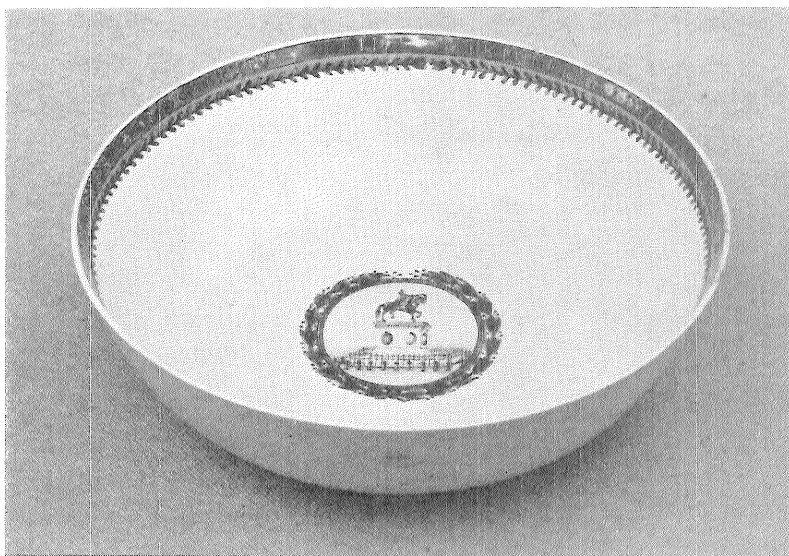
Museet har som tidligere ydet vejledning ved bygning af kirkeskibe til danske kirker og har bistået ved tilrettelægning af ceremonier i forbindelse med processionser og ophængning af skibsmodeller.

Søndag 15. oktober 1961 deltog museet i en fjernsynsudsendelse om søfartens og skibets historie.

Som meddelt i sidste årsberetning foretog museumsdirektør Knud Klem efter indbydelse fra The American Association of Museums i april-juni en studierejse til en lang række amerikanske museer, herunder også søfartsmuseer.

Museets forretningsudvalg har afholdt møde 12. juni 1961. Komiteen holdt sit møde på museet 26. juni samme år.

Kronborgudvalget, hvori museets direktør har sæde, har holdt møde

Bowle („balle“) fra det „classenske stel“, fremstillet i Kina 1774 efter tegning af P. Cramer på Asiatisk kompagnis bekostning som gave til generalkrigskommissær J. Fr. Classen, Frederiksværk. I bunden en afbildning af Frederik V's rytterstatue på Amalienborg slotsplads, opsat af Asiatisk kompagni; Classen gav gitteret. – Gave fra Selskabet Handels- og Søfartsmuseets Venner til museet.

Bowl made in China 1774 for the Danish Asiatic Company, and used as a gift to J. Fr. Classen.

5. okt. 1961. Museumsdirektøren har ligeledes deltaget i Dansk kulturhistorisk Museumsforenings og Dansk historisk Fællesforenings årsmøde i Randers 25.–27. aug. 1961.

Museumsinspektør Henning Henningsen besøgte i august 1961 en udstilling af gallionsfigurer i Altona museum og repræsenterede i febr. 1962 museet ved den højtidelige indvielse af Wasa-varvet i Stockholm. Den 7. dec. forsvarede han sin disputats „Crossing the Equator. Sailors' Baptism and other Initiation Rites“ på Københavns universitet til erhvervelse af doktorgraden.

Konservator Christian Nielsen var i dagene 22.–24. aug. 1961 i Stockholm, hvor han på Statens sjöhistoriska Museum foretog studiebesøg i dettes modelværksted. Takket være venlighed fra museets

personale fik konservatoren lejlighed til at besøge det bjergede og doksatte regalskib „Wasa“ og gennemgå dette grundigt med henblik på skibets opbygning og tømmerkonstruktion.

I oktober 1961 blev Handels- og Søfartsmuseet opfordret til at lade sig repræsentere i Nationalmuseets teknisk-historiske arbejdsudvalg vedrørende fregatten „Jylland“. Museet lod sig repræsentere ved konservator Nielsen, der i månederne febr.-marts 1962 sammen med amanuensis J. Koch fra Landbohøjskolens plantepatologiske laboratorium foretog en gennemgribende undersøgelse af fregatten, der lå i Æbeltoft havn. Der blev taget ca. 1000 bore- og svampeprøver til bedømmelse af fregattens tilstand.

Museets voksende arbejde, der igen skyldes de nye arbejdsopgaver, som melder sig, og de krav, der stilles til et videnskabeligt og fagligt virkende museum af international standard, har gennem årene krævet en stadig stigende indsats af personalet.

Museet er derfor taknemlig for, at det, takket være velvilje fra statsmyndighedernes side, blev muligt at ansætte korrespondent Svend Jørgensen som museumsassistent fra 1. april 1961 at regne. Han har i det forløbne år været beskæftiget med omfattende katalogiseringsarbejder af museumsgenstande og fotos, samt kortudskrivning til museets emnekartotek. Udskrivningen af arkivalier på kartotekskort er skredet videre på planmæssig vis ved fru Elisabeth Henningsen. Gennemgået og udskrevet er en vigtig samling målebrev fra provinsen 1726-42, lånt fra Rigsarkivet, og en række skibsdokumenter („protokolpapirer“, omfattende søpas, bilbreve osv.) fra 1810-20, lånt fra Københavns stadsarkiv. De i dokumenterne givne oplysninger er udnyttet; foreløbig er der udskrevet stikordssedler til skibsnavnene, og takket være de i årets løb ansatte medarbejdere, lønnet ved museets bevilling på beskæftigelsesloven (gennem Arbejdsministeriet), er der desuden systematisk udskrevet sedler til de forekommende personnavne, især på redere og skippere. Stoffet udnyttes endvidere til en af museumsdirektør Klem planlagt og ledet meget omfattende undersøgelse af skibsbygningens historie i Danmark i 1700-tallet, og afskrifter af sedlerne indordnes efter byggested og -år, således at det

efterhånden bliver muligt at få en oversigt over, hvad der er bygget på landets mange værfter.

Disse seddeludskrivninger danner stammen i museets efterhånden meget omfattende emnekartotek og gør, at museet stadig bliver bedre i stand til at udnytte arkivernes sø- og personalhistoriske oplysninger og besvare spørgsmål herom.

I årets løb er katalogiseret 207 genstande og 711 fotos, ligesom biblioteket er vokset med 523 bind. Museets udklipssamling forøges ligeledes støt, især takket være velvilje fra Statens Annonce- og Reklamekontor, som forsyner museet med udklip fra dagspressen inden for alle grene af dets arbejdsområde.

Museets stofsamling til de danske kirkeskibes historie, som nu omfatter 19 kapsler, ordnet topografisk og alfabetisk, er holdt à jour i årets løb. En anden materialesamling vedrørende alle sider inden for emnet sømandsliv i sejskibstiden (ved inspektør Henningsen) omfatter nu 30 kapsler og forøges i rask tempo ved systematisk udskrivning af ældre og nyere stof.

I tidsrummet 18. sept.—27. nov. 1961 opholdt en ung tysk historiker og videnskabsmand, dr. Kai-Detlev Sievers, Kiel, sig på museet for at sætte sig ind i dansk museumsvirksomhed og -teknik. Museet var i forståelse med Kronborg slotsforvaltning i stand til at stille et hyggeligt værelse over kontoret i Søndre Kronværksbygning til rådighed for dr. Sievers. I 1960 boede, som tidligere omtalt, museumslektor Erling Eriksen, Vestfold Fylkesmuseum, Tønsberg, i samme værelse under et længere studieophold. Museet er glad ved på denne måde at kunne hjælpe kolleger fra udlandet og samtidig at knytte frugtbare forbindelser af personlig og faglig art ud over landets grænser.

Besøgstallet har i tidsrummet 1. april 1961 — 31. marts 1962 andraget 90.590, deraf 1.281 gratis besøgende, eller et samlet besøg på over 10.000 flere gæster end i 1960/61. Dette antal er det højeste, som endnu er nået i museets historie.

HANDELS- OG SØFARTSMUSEET

DRIFTSREGNSKAB 1. APRIL 1961-31. MARTS 1962

UDGIFTER

Administration og drift:

Lønninger m. m.	184.357,86	
Rengøring	8.500,77	
Opvarmning	1.500,00	
Kontorhold og diverse udgifter	13.091,04	
Assurance	2.769,07	
Kørsel og transport	1.725,45	211.944,19

Museets samlinger:

Indkøb: Museumsgenstande	9.254,38	
„ Biblioteket	1.387,49	
„ Fotosamlingen	2.217,25	
Opstillinger m. v.	645,26	13.504,38

Afskrivning på inventar og indretning af lokaler		3.692,03
Overskud overført til kapitalkonto		176,16
	<u>Kr.</u>	<u>229.316,76</u>

INDTÆGTER

Indtægt ved forevisning	60.539,21
Statens tilskud	130.025,53
Tilskud fra tipstjenesten	2.500,00
Private bidrag ifølge specifikation	35.400,00
Renter	456,40
Salg af Søhistoriske skrifter	395,62
	<u>Kr. 229.316,76</u>

Specifikation af private bidrag i 1961/62:

Anonym giver	1.500,00
” ”	5.000,00
A/S Dampskibsselskabet på Bornholm af 1866	300,00
Danmarks Rederiforening	5.000,00
A/S Det danske Kulkompagni	300,00
Dansk Esso A/S	1.000,00
A/S De danske Sukkerfabriker	200,00
Det Dansk-Franske Dampskibsselskab A/S	500,00
Det forenede Dampskibsselskab A/S	3.000,00
A/S Dampskibsselskabet D.K.F.	200,00
Foreningen af Jernskibs- og Maskinbyggerier	2.500,00
Dampskibsselskabet „Hafnia“s Fond	200,00
Handels- og Søfartsmuseets Venner	1.000,00
Helsingør Kommune	4.500,00
J. C. Hempels Legatfond	1.000,00
Holm & Wonsild (1960/61 og 1961/62)	1.000,00
Rhederi M. Jepsen A/S	100,00
A/S Motortramp, Stensved	100,00
Dampskibsselskabet „Norden“ A/S	200,00
Dampskibsselskabet „Progress“ (1960/61 og 1961/62)	1.000,00
Det Store Nordiske Telegraf-Selskab A/S	200,00
Dampskibsselskabet „Torm“	100,00
Tuborgfondet	5.000,00
Kryolitselskabet „Øresund“ A/S	500,00
A/S Det Østasiatiske Kompagni	1.000,00
	<hr/>
	Kr. 35.400,00

STATUS PR. 1. APRIL 1962

*Aktiver**Samlingen:*

Saldo 1. april 1961	1.939.103,72	
Indkøbte genstande m. m. 1961/62	13.504,38	
Modtagne genstande m. m. 1961/62 ...	21.870,00	
	<hr/>	
	1.974.478,10	
Salg af montrere	2.175,00	1.972.303,10
	<hr/>	

Likvide midler:

Kassebeholdning	1.281,50	
Landmandsbanken, checkkonto 3493 .	26.619,79	27.901,29
	<hr/>	

Diverse tilgodehavender 3.940,35

Inventar og indretning af lokaler:

Anskaffelsessum	18.460,16	
÷ afskrivninger pr. 31. marts 1962 ...	13.576,14	4.884,02
	<hr/>	
		Kr. 2.009.028,76
		<hr/>

Passiver

Diverse kreditorer 1.000,00

Kapitalkonto:

Saldo 1. april 1961	1.972.478,22	
Indkøbte genstande m. m. 1961/62	13.504,38	
Modtagne genstande m. m. 1961/62 ...	21.870,00	
Overskud ifølge driftsregnskab	176,16	2.008.028,76
	<hr/>	
		Kr. 2.009.028,76
		<hr/>

Foranstående regnskab er i overensstemmelse med museets bøger, som vi har revideret.

København, den 8. maj 1962.

A. ENGELL-NIELSEN
statsaut. revisor

EIGIL BRUHN
statsaut. revisor